

KILIÇ KALEM MÜNÂZARASI

Doç. Dr. İdris KADIOĞLU

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü

ÖZET

Bu çalışmada, kılıç-kalem münâzarası üzerinde durulmaktadır. Münâzaranın kelime ve terim anlamları açıklandıktan sonra Arap, Fars ve Türk edebiyatında münâzara konusunda özet bilgi verilmiştir. Türk edebiyatında münâzara başlığı altında genel olarak münâzara türündeki eserler, özelde kılıç kalem münâzaraları üzerinde durulmuştur. Makalede on dördüncü yüzyıl Divan şairi Ahmedî'nin "Kasîde fî-Bahsi's-Seyf ve'l-Kalem" adlı kasidesi şekil ve içerik yönünden incelenmiştir. Çalışmanın sonunda kasidenin metni bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahmedî, kılıç, kalem, kaside

THE SWORD-PEN DEBATE

ABSTRACT

This study focuses on the "münazara" of sword-pen. After explaining the meaning of the debate as a word and term, summary information about debate in Arabian, Persian and Turkish literature is given. The general emphasis is put on the Debates in Turkish Literature, and specifically on the sword-pen debates. A 14th century court poet Ahmedî's kaside named as "Kasîde fî-Bahsi's-Seyf ve'l-Kalem" is examined in terms of form and content in this paper. The full text of the kaside is at the end of the study.

Keywords: Ahmedî, sword, pen, eulogie

GİRİŞ

Diyanet İslâm Ansiklopedisi'nde münâzara, "gerçeğin ortaya çıkarılması için yapılan tartışmaların esaslarını inceleyen bilimin adı" olarak tarif edilmektedir. (Yavuz, 2006: 576) Arapça bakmak düşünmek anlamındaki "nazara" kökünden türetilmiş olan münâzara sözcüğü, "karşılıklı bakışmak, birlikte düşünmek, kuralına uygun olarak karşılıklı konuşmak, ilmî münakaşa" anlamlarına gelir.

Genel olarak münâzaralar iki türdür. Birincisi ilmî münâzara olup soru cevap gibi yöntemlerden yararlanılarak *din, mantık ve felsefeye* dair konuların tartışıldığı öğretici bilimsel metinlerdir. Cedel de denilen ilmî münâzara belli kuralları olan bir fikri tartışmadır. İkincisi edebî münâzara türüdür. Farklı varlık veya kavramların temsil ettikleri görüşün üstünlüğünü kanıtlamak amacıyla

tartışmalarını dile getiren manzum ve mensur eserlerdir. Bu yazıda ilmî münâzaradan ziyade edebî eserlerdeki temsili kahramanların münâzaraları üzerinde durulacaktır.

Edebî anlamda tartışma türü olarak münâzaranın ortaya çıkışı, Araplarda cahiliye dönemine kadar uzanır.

“Muhâvere, müfâhere ve münâfere türündeki cahiliye münâzaralarının karakteristik özelliği çoğunlukla hakemlerin huzurunda cereyan etmesi ve secilerle örülmüş etkileyici bir edebî dilin kullanılmasıdır. İslâmî dönemde tamamen edebî bir tür niteliği taşıyan ve bir müellif tarafından gece ile gündüz, kılıç ile kalem gibi iki zıt veya farklı unsurun konuşturulması, kendi erdem ve üstünlüklerinin dile getirilmesi ve karşı tarafın delillerini çürüterek galip gelmesi şeklinde gerçekleşen münâzara çeşitleri de ortaya çıkmıştır. Bu türde çok defa hayali bir kimse yahut zamanın halifesi, valisi veya âlimlerinden biri hakem olarak gösterilmiş, birçoğunda olay mahkemede geçiyormuş gibi kurgulanmıştır.” (Durmuş, 2006: 578)

“Arap edebiyatında cansız varlıklar arasındaki tartışmaların ilk örneği IX. yüzyılda el-Abbas bin. A'naf'ın şiirinde “kalb ile göz” şairin âşık olması konusunda birbirlerini suçlarlar. X. yüzyılda el-Anavbari'nin münâzarasında ise “gül ile nergis” arasındaki tartışmanın doğrudan anlatımla aktarılması dikkat çeker.” (Aça, Gökalp, Kocakaplan, 2009 : 370)

Arap edebiyatında sırf kılıç kalem münâzarasını konu alan bir eser, İbn Nübâte El-Mısırî'nin *El-Müfâhere beyne's-seyf ve'l-kalem* 'idir.

“Fars edebiyatında türün ilk temsilcilerinden Esedî-i Tûsî'nin XI. yüzyılda kaleme aldığı *Kasâid-i Münâzara* adlı eserinde yer alan beş münâzara; “yer-gök, ateşperest-Müslüman, mızrak-yay, gece-gündüz ve Arap-Acem” arasında geçen tartışmalara dayanır. Ayrıca *Kelile ve Dimne* gibi temsili hikâyelere yer veren eserlerin de münâzaralara kaynaklık ettiği söylenebilir. Başlangıçta daha çok mensur veya kaside şeklindeki münâzaralardan başka XI. yüzyıldan sonra kaleme alınan mesnevilerde de münâzaralara yer verildiği görülür. Fars edebiyatında bu tarzın mesnevi içinde bir bölüm olarak ilk kez kullanan *Hüsrev ü Şîrin* ve *İskender-nâme* şairi Nizâmî'dir. Daha sonra Attâr'ın *Îlâhî-nâme*'sinde, Mevlânâ'nın *Mesnevi'sinde* bölüm niteliğinde münâzaralara rastlanır. Mesûd-ı Kummî'nin *Münâzara-i Tig ü Kalem* ve *Münâzara-i Şems ü Kamer*, Fettâhî'nin *Esrârî vü Humârî* adlı eserleri ise müstakil mesnevi şeklinde yazılan münâzaralardan bazılarıdır.” (Aça vd., 2009: 370)

Fars edebiyatında da sırf kılıç kalem tartışmasını konu alan müstakil eserler yazılmıştır. Bunlardan biri Mesud-ı Kummî'nin *Münâzara-i Tig u Kalem* adlı mesnevisidir.

“Hem divan edebiyatında ve hem de halk edebiyatında örnekleri bulunan münâzaralar, müstakil olarak yazılabileceği gibi, mesnevilerin ve manzum-mensur olarak yazılmış eserlerin bir bölümü olarak ve dedim-dedi şeklinde karşılıklı konuşmaya dayalı kısa şiirler şeklinde de karşımıza çıkmaktadırlar.” (Erdoğan, 2009 : 361)

İsmail Ünver, bir makalesinde Fuzulî'nin *Beng ü Bade* mesnevisi için, "eski Türk edebiyatında "münâzara" türünde yazılmış mesnevilerin başarılı örneklerindedir" der. Aynı makalede Fuzulî'ye aidiyeti kesin olmayan *Sohbetü'l-esmâr* adlı mesnevinin de konusunun meyveler arasında geçen bir "münazara" olduğu belirtilmektedir.

I. TÜRK EDEBİYATINDA KILIÇ KALEM MÜNÂZARALARI

Münâzaranın ilk örneklerinden biri XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud'un *Dîvânü Lügati't-Türk* adlı eserindeki "yaz ile kış" arasındaki tartışmayı dile getiren dörtlüklerdir. Adı geçen eserin muhtelif yerlerinde yaz-kış konulu 35 dörtlük bulunmasına dikkat çeken araştırmacılar, Arap ve İran edebiyatlarındaki manzum münâzara örneklerinin ilk kaynağının Türk halk edebiyatının tesiriyle oluştuğunu ileri sürmektedirler. (bk. Köksal, 2006: 580)

"Osmanlı coğrafyasında ise manzum ve mensur örnekleri bulunan münâzaralar, Fars edebiyatına paralel olarak manzume, bir mesnevi ya da eserin bölümü ve müstakil mesnevi şeklindedir. Ahmedî'nin (XIV. yy) *İskender-nâme*, Halîlî'nin (XV. yy) *Fürkat-nâme*, Tacî-zâde Cafer Çelebi'nin (XV. yy) *Heves-nâme*, Sevâdî'nin *Hâl-nâme*, Yenipazarlı Vâlî'nin (XVI. yy) *Hüsn ü Dil* adlı eserleri bölüm ya da bir anlatım tarzı olarak münâzaradan yararlanan mesneviler arasında sıralanabilir.¹ Bununla birlikte divan şairleri, kasidelerinin nesib ve teşbîb bölümlerinde münâzarayı bir anlatım tarzı olarak kullanmışlardır. Özellikle bahariye ve şitâiye türü kasidelerde kış ve bahar arasındaki zıtlık padişah, komutan gibi temsilî anlatımlarla okuyucuya aktarılmıştır. Fuzulî'nin "*Tevhid*" kasidesi, Hayâlî'nin "*Münâzara-i Mihr ü Mâh*" başlıklı gazeli gibi farklı tür ve şekillerle yazılmış manzumelerde de bir anlatım tarzı olarak münâzaradan yararlandığı söylenebilir." (Aça vd. 2009: 371)

Türk edebiyatında "kılıç-kalem" sembolleriyle cansız varlıklara kişilik özellikleri verildiği, hatta onların konuşturulduğu örneklere de rastlamaktayız. Kaynaklarda bu konuda altı eser adı geçmektedir. Yedincisi bizim tespit ettiğimiz Ahmedî'nin bir kasidesinin nesib bölümündeki kılıç kalem mübâhasesidir. Türk edebiyatında kılıç-kalem münâzaralarında Arapça ve Farsça başlıklar kullanılmıştır. Başlıklarında *Seyf ü Kalem*, *Tig u Kalem* gibi terkipler bulunan bu eserler, yazarları ve yazıldığı dönemleriyle birlikte şunlardır:

- ❖ *Kasîde fî Bahsi's-Seyf ve'l-Kalem*, Ahmedî (14.yy): Manzume, bu yazıda şekil ve içerik açısından incelenmiş, özellikle kasidenin nesib bölümü üzerinde durulmuştur.
- ❖ *Münâzara-i Seyf ü Kalem*, Firdevsi-i Tavîl (15.yy): 890/1485 yılında Balıkesir'de yazılmıştır. Kılıç ve kalemin karşılaştırmasını yapan manzum eser 54 yapaktır. Eserin bir nüshası Millet Kütüphanesi'ndedir. (Ali Emiri,

¹ Türk edebiyatında münazaralarla ilgili yüzyıllara göre tasnif için bk. (Erdoğan, 2009: 362)

manzum, nr.576). Eser üzerinde Ahmet Tanyıldız tarafından yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

- ❖ *Seyf ü Kalem*, Kınalızade Ali Çelebi (16. yy): Tezkire yazarı Hasan Çelebi'nin babası. Ahlâk-ı Alâî ve Tezkiretü'ş-şuara önemli eserleridir.
- ❖ *Münâzara-i Seyf ü Kalem*, Naimi-i Hamidi (*Levend'e göre Latifi*) (16. yy): Eser hakkında fazla bilgi yok.
- ❖ *Münâzara-i Tig u Kalem*, Şabanzade Mehmed Efendi (17.yy): Eser üzerinde F. Hakan Özkan tarafından Yüksek Lisans tezi hazırlanmıştır. “*Kitâbu Fî Münâzarai Beyne's-Seyf Ve'l-Kalem Ve'l-Hadîd*” başlığı ile eserin 80 varaklık bir nüshası *Medine-i Münevvere Şeyhülislâm Ârif Hikmet Kütüphanesi nr. 238*'dedir.
- ❖ *Muhaverat-ı Seyf ü Kalem*, Cemal (19. yy) : Eser hakkında bilgi yok.
- ❖ *Seyf ü Kalem*, Mehmed Bahaeddin (20.yy): Eser üzerinde Bilal Çakıcı ilmi çalışma yapmış, bir makale ile eseri tanıtmıştır.

Müellif (M. *Bahaeddin*) eserinde, seyf (kılıç) ve kalemi aklın hakemliğinde tartışmıştır. Çakıcı, çalışmasında eseri şöyle özetlemektedir:

Münâzara-i seyf bâ-kalem

Akl der-în münâzara bûd hakem

Mensur olarak kaleme alınan münâzarada, “seyf” ve “kalem”in altışar kez; “akıl”ın ise bir kez söz aldıkları görülmektedir. Mensur olan her konuşmanın sonunda beşer beyitlik manzum bir bölüm bulunmaktadır. Manzum bölümlerin, mensur bölümlerde anlatılmak isteneni pekiştirmeye yönelik olarak kaleme alındığı görülmektedir. Münâzarada eserin başında ve sonunda olmak üzere, üç yerde anlatıcıya ait, metin dışı sayılabilecek açıklamalar vardır. Bunun dışındaki bölümlerde, kahramanlar bizzat kendileri konuşmaktadır.

Eserde, “ilm-i münâzara, ilm-i âdâb u münâzara; muhâcât, mücâdele, muhâverât, mugâlata, mu'âraza, mübâhesât, muhâkeme; cerbeze, mu'allil, hucec, beyyinât, delîl, delâ'il, gâsıb, hakem” gibi münâzara ilmine ait terimlere yer verilmektedir. Eser boyunca *seyf* (kılıç) ile *kalem* arasında devam eden münâzarada taraflar yenişememeleri üzerine *aklın* hakemliğine müracaat ederler. *Akl* her ikisinin ayrı ayrı faziletlerinden bahseder, aralarındaki farklılıkları değil benzerlikleri belirtir ve tarafları barıştırarak münâzarayı bitirir. (Çakıcı, 2010)

Firdevsi-i Tavîl (15.yy), Şabanzade Mehmed Efendi (17.yy) ve Mehmed Bahaeddin (20.yy) tarafından yazılmış olan müstakil münâzaralar, türün Türk edebiyatındaki *kılıç-kalem* konulu en önemli örneklerdir.

II. AHMEDÎ'NİN “KILIÇ KALEM” KONULU KASİDESİ

Ahmedî (1334?-1413), 14. yüzyıl Dîvân edebiyatı şairidir. Nerede ve ne zaman doğduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Kaynaklar, şairin 1413 yılında Amasya'da vefat ettiğini haber vermektedir. Asıl adı Tacüddin olup, şiirlerinde Ahmedî mahlasını kullanmış ve bununla şöhret bulmuştur. İlk tahsiline Anadolu'da başlamış, daha sonra Mısır'a gitmiş, orada birçok alimden ders okumuştur. Molla Fenari gibi meşhur alimlerle arkadaşlık yapmıştır.

Anadolu'ya dönerek Kütahya'ya yerleşmiştir. Germiyanoglu beyi Süleyman şaha hocalık ve müşavirlik yapmıştır. Ankara savaşından sonra Timur Han'ın da yakın ilgisini görmüştür. Yıldırım Bâyezid'in oğlu Şehzade Emir Süleyman'ın emri ile yazmış olduğu tıp ilmine ait *Tervihü'l-Ervah*'ı Çelebi Sultan Mehmed Han'a takdim etmiştir.

Kaynakların verdiği bilgiye göre Ahmedî, on dördüncü yüzyıl divan şiirinin kurucusu ve üstadı sayılmaktadır. Gerek divan şiiri ve gerek mesnevi tarzında eserler veren şair, dini konuları işlediği şiirlerinde, tasavvufa geniş yer vermiştir. Bir diğer özelliği de, çok eser vermiş olmasıdır. Her konudaki çok geniş kültürü, Ahmedî'ye hem kolay hem de çok yazma imkânı vermiştir.

Verdiği çok sayıdaki eserinden Ahmedî'nin velûd bir şair olduğu anlaşılmaktadır. Önemli eserleri şunlardır:

İskender-name: Bu eserini, Germiyan beyi Emir Süleyman'a sunmak için kaleme aldı. Bu eserde Makedonyalı İskender'e ait tarihi rivayetleri toplamıştır. Ancak Emir Süleyman'ın ölümü üzerine, Yıldırım Bâyezid'in oğullarından şehzâde Süleyman Çelebi'ye takdim etmiş ve eserin sonuna, *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osmân* adlı manzum bir Osmanlı Tarihi yazmıştır. Bu kısmın tarih ve edebiyat bakımından büyük bir önemi vardır (ilk manzum Osmanlı Tarihi olması bakımından). Her iki kısımın birlikte eser yaklaşık 10.000 beyittir.

Cemşid ü Hurşid: İran şairi Selman Saveci'nin aynı isimli eseri temel alınarak yazılmıştır. 5000 beyte varan eser, telif hükmündedir. Çünkü Selman'ın eseri 2700 beyit tutarındadır.

Tervihü'l-Ervâh: Tıp'la ilgili 4000 beyitlik bir mesnevidir.

Divan: Şair, şiirindeki asıl sanatını bu eseri ile göstermiştir. Yedi nüshası bulunan eser, dokuz bin beyit civarındadır. *Mirkatü'l-Edeb (Far)*, *Mizânü'l-Edeb (Far)*, *Mi'yârü'l-Edeb (Far)* *Bedâyiü's-sihr fî-sanayi'i ş-şi'r* (Far) adlı eserleri de vardır.

III. KASİDE FÎ-BAHSİ'S-SEYF VE'L-KALEM

A. İNCELEME

1. Şekil (Vezin, Kafiye) İncelemesi

Kaside, aruz vezninin Remel bahrinde “Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Şiirde redif yoktur. Mısra sonlarındaki âhengi sağlayan kafiye türü **mürekkep**², çeşidi ise kafiye-i **mürdefe**³dir.

Kasidenin kafiye kelimeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

² Mürekkep kafiye, birden fazla ses benzeşmesinden meydana gelen kafiyelerdir.

³ Mürekkep kafiye çeşitlerinden biri olan Mürdef kafiye (Kafiye-i Mürdefe) ise reviden önce ridf (â,û,î) bulunan kafiyedir. (Saraç, 2009: 141)

âşikâr	iktidâr	yesâr	zinhar
kâr-zâr	iddihâr	ebr-i bahâr	çeşmesâr
Kirdgâr	ideler i'tibâr	Kandehâr	gül-'izâr
Perverdgâr	yâdigâr	hûşyâr	târ
üstüvâr	bî-şümâr	enâr	nigâr
süvâr	hoş-midhat-	güzâr	sûret-nigâr
nigâr	güzâr	hıyâr	bihâr
iftihâr	resm-i kâr	çenâr	hâr
karâr	nâmdâr	'âr	bâr
pâydar	rûz-bâr	irdi'ztırâr	hâr
şikâr	Dâvud-vâr	gîr ü dâr	buhâr
iştihâr	Zülfekâr	sebzezâr	şâh-vâr
şâhvâr	şehriyâr	nehâr	müste'âr
diyâr	gîr ü dâr	mürgzâr	ihtiyâr
ihtiyâr	câr	müşg-bâr	intişâr
hoş-güvâr	medâr	huşk-hâr	simâr
şi'âr	cândâr	nisâr	gubar
nâr	perrende-mâr	humâr	yâr
eşk-bâr	şermesâr	'arâr	tâc-dâr
ihtiyâr	İsfendiyâr		
bî-iftikâr	kâr-zâr		
râz-dâr	nüh-hisâr		
zâr u nizâr	şerâr		

2. İçerik İncelemesi

Kasidenin bölümleri nesib, girizgâh, medhiye, tegazzül, fahriye ve duadır. Nesib bölümünde kılıç kalem arasındaki tartışma anlatılmaktadır. Kasideler nesib bölümünde işlenen konuya göre de adlandırılmaktadır. Konusuna göre "Medhiyye" kasidesi olan bu kaside, nesib bölümünde işlenen konuya göre "Hasbiyye"dir. Kılıç kalem arasındaki tartışma kılıcın isteği ile hakem tayin edilen padişaha havale edilmekte, medhiyye bölümünde padişahın kılıç ve kalem arasında cereyan eden münakaşayı bitiren diyaloga yer verilmektedir.

"Münâzaralarda karşıt görüşten akla gelebilecek her türden varlık, kavram ve grup arasındaki fikir çatışmaları diyaloglar vasıtasıyla dile getirilir. Bu nedenle münâzaralar karşılıklı konuşma temeline dayanır. Nitekim gerek halk edebiyatında gerekse divan edebiyatında müraca'a (dedim-dedi) tarzındaki şiirlerde de münâzaradan yararlanıldığı görülür. Münâzaralarda anlatım dolaylı olarak yapılabileceği gibi kahramanlar doğrudan da konuşturulabilir. Çeşitli görüşleri temsil eden canlı-cansız varlık ve kavramların atışmalarına dayalı olan münâzaralar teşhis ve intak temeline oturmuştur. Münâzaralarda görülen temsili anlatım tarzı istiare ile alegori arasında değişen farklı çizgilerde karşımıza çıkar.

Söz konusu varlıklar kendilerinin ya da temsil ettikleri fikrin olumlu yönlerini dile getirirken, karşı tarafın olumsuz yönlerini sıralayarak muhatabın düşüncesini zayıflatmaya gayret eder. Temsilî mahiyetteki münâzaralar kıssadan hisse mantığı üzerine kurulduğu için anlatılanlardan dersler çıkarılır. Bu dersler genellikle ahlâkî ve tasavvufî temeller üzerine oturur”. (Aça vd. 2009: 371)

Bu şiirde kahramanlar karşıt görüşleri temsil eden Kılıç ve Kalem’dir. Kahramanlar arasındaki fikir çatışmaları diyaloglar vasıtasıyla anlatılmıştır. Müracaalardaki dedim-dedi tarzındaki söyleyiş bu şiirde sadece “-Pes kılıç didi, -Pes kalem didi” şeklinde sadece “dedi” tarzında dile getirilmiştir. Şiirde kalem sahip olduğu olumlu vasıfları anlatırken kılıcın olumsuz özelliklerini teşhis ve intak yoluyla söylemektedir. Buna karşılık aynı metotla kılıç da kendi üstün özelliklerini ve kalemin zayıf yanlarını karşılıklı konuşma tekniğiyle anlatmaktadır.

“Münâzaralar genellikle diyalog temeline dayalı eserlerdir. Diğer bir deyişle şairler belirli bir kurgu dâhilinde tarafları tartışır. Doğal olarak bu kurgu çoğunlukla basit hikâyelerden oluşur. Anlatılan her şey söz konusu münâzaraya ortam sağlamak için kurgulanır. Ancak, Lâm’in münâzarasında olduğu gibi nisbeten daha girift kurguya sahip müstakil münâzaralar da bulunmaktadır. Münâzaralar bir yönüyle tasvirî özelliğe sahiptir. Zira münâzaralarda yer alan diyaloglar vasıtasıyla eşya, grup, varlık, kavram vb. unsurların çeşitli özellikleri tasvir edilir. Münâzaralarda tartışmada delil getirme, şahit gösterme, açıklama, karşı tarafın fikrini çürütme, örnek verme, ayet, hadis, kıssa, atasözü söyleme vb. yöntemlerden yararlanılmıştır” (Aça vd. 2009: 372)

Kasidenin nesib bölümünde, tartışmada üstünlük sağlamak isteyen tarafların kendi vasıflarını anlatırken önce ayetlerden delil getirme yoluna başvurmaları dikkat çekicidir. Şair kılıcın vasfı için, Kuran’daki Hadid suresinden “*ve enzelne’l-hadîde fîhi be’sün şedîdün ve menâfi’u li’n-nâsi...*” ayetinin “*enzelne’l-hadîd*” kısmını, kalem vasfında ise Kalem suresindeki “*Nûn velkalemi vemâ yestürûn*” ayetinin “*nûn ve’l-kalem*” kısmını iktibas yoluyla şiire almıştır.

Kasidenin konumuzla ilgili kısmı olan *nesib* bölümü, nesre çevrilerek verilecektir:

Nesib

Çün demür ile kamışı kıldı Hâlik âşikâr

İtdi kılıçla kalem çoh dürlü bahs ü kâr-zâr

(Nasılki, demir ile kamışı yaratıcı açığa çıkardı. Kalemlerle kılıç arasında tartışma ve savaş, yani türlü münâzaralar yaşandı)

Didi ol fahr idiben kılıç kim evvel benim

Kim benimçün didi “enzelne’l-hadîd” ol Kirdgâr

(Kılıç övünerek dedi: Yaratıcı, Kuran’da benim için “*enzelne’l-hadîd*” buyurduğu için ben daha üstünüm. “*ve enzelne’l-hadîde fîhi be’sün şedîdün ve menâfi’u li’n-nâsi...*” ayetinden iktibas edilmiştir. Meali: “*Biz demiri de indirdik*”)

ki onda büyük bir kuvvet ve insanlar için faydalar vardır” (Kur’an, Hadîd, 57/25)

Eyle virdi pes cevâbını anuñ anda kalem

Kim benim için didi “nûn ve'l-kalem” Perverdgâr

(Sonra kalem bu hususta şu cevabı verdi: Benim için de Allah, Kur’an’da “nûn ve'l-kalem” buyurdu. “Nûn velkalemi vemâ yestürûn” ayetinden iktibas edilmiştir. Meali: “Nûn. Kalem ve kalem tutanların yazdıklarına and olsun ki...” Kur’an, el-Kalem, 68/1. Nun, huruf-ı mukattaa’dan olup manasını ancak Allah bilir. Müfessirler bunun manasını “hokka” kelimesiyle açıklamışlardır. Dolayısıyla buradaki kalem yokla ile kaleme ve kalemle yazılanlara yapılmış olmaktadır. Bundan önceki Alak suresinde okumaya dikkat çekilmesi bu manayı kuvvetlendirmektedir)

Kılıç aña didi kim benim iledür pâs-ı mülk

Pes kalem didi benim dîn kasrın iden üstüvâr

(Kılıç dedi: Vatanın güvenliğini ben sağlarım. Kalem dedi: Din sarayını, köşkünü sağlamlaştıran da benim)

Didi kılıç kim benim sultânlara olan kemer

Pes kalem didi benim sultânlar elinde süvâr

(Kılıç dedi: Sultanlara kemer olan benim. Kalem dedi: Sultanlar eline süvar (binici) olan benim)

Didi kılıç yir yüzi benimle olur lâle-gûn

Pes kalem didi benimledür cihân nakş-ı nigâr

(Kılıç dedi: Yeryüzü benimle lale renkli olur. Kalem dedi: Benimle cihan resmedilmiş, süslenmiştir)

Pes kılıç didi benimle ider ekâbir ululûh

Pes kalem didi benimle ider efâzil iftihâr

(Kılıç dedi: büyükler şöhretini benimle gösterir. Kalem dedi: faziletli de benimle iftihar eder)

Pes kılıç didi benim kim feth iderem memleket

Pes kalem didi memâlik benden almışdur karâr

(Kılıç dedi: Memleketler fetheden benim. Kalem dedi: Memleketlerin sabit durması, devamlılığı benim sayemdedir)

Pes kılıç didi benim küffârı iden pâymâl

Pes kalem didi benim mü'minleri iden pâydâr

(Kılıç dedi: Kafirleri çiğneyen, yerle bir eden, yok eden benim. Kalem dedi: Müminleri sağlam ebedi, ber-karar eden benim)

Pes kılıç didi ki şehler düşmenin sayd iderem

Pes kalem didi benim anları eyleyen şikâr

(Kılıç dedi ki: Padişah düşmanlarını ben avlarım. Kalem dedi: Ben de onları ganimet olarak taksim ederim)

Pes kılıç didi ki şehler benden ister kuvveti

Pes kalem didi ki anlar benden ister iştihâr

(Kılıç dedi ki: Sultanlar benden kuvvet ister. Kalem dedi ki: Onlar benimle şöhret sahibi olur, nam kazanır)

Pes kılıç didi benüm çoh gevherüm vardur 'ıyan

Pes kalem didi benem hoz bahr-i dürr-i şâhvâr

(Kılıç dedi: Benim çok cevherim vardır, meydandadır. Kalem dedi: Ben dürr-i şahvâr (Sultana layık inci) deniziyim.

Pes kılıç didi ki sîm ü zer dürür baña makâm

Pes kalem didi ki bahr-i müşgdür baña diyâr

(Kılıç dedi ki: Gümüş ve altın bana makamdır. Kalem dedi ki: Misk denizi benim vatanımdır)

Pes kılıç didi benem şerri cihândan def' iden

Pes kalem didi benem her hayrı iden ihtiyâr

(Kılıç dedi: Şerri cihandan def eden benim. Kalem dedi: Her hayrı ihtiyar eden, dileyen de benim)

Pes kılıç didi ki ashum oldı hâk-i hoş-nihâd

Pes kalem didi ki benüm aslum âb-ı hoş-güvâr

(Kılıç dedi ki: Benim aslım iyi huylu, iyi yaradılışlı topraktır. Kalem dedi: Benim aslım da lezzetli, hazmı kolay hoş içimli sudur)

Pes kılıç didi ki benem Hızr bigi sebze-pûş

Pes kalem didi suya saldum benüm idi ol şî 'âr

(Kılıç dedi ki: Ben Hızır gibi yeşil elbiseliyim. Kalem dedi: O özellik benimdi, onu suya saldım)

Pes kılıç didi ki od içinde ben sabr iderem

Pes kalem didi katısın nûr idemez seni nâr

(Kılıç dedi ki: Ben çok sabırlıyım, ateş içinde beklerim. Kalem dedi: Sert mizaçlı olduğun için -ne kadar da sabırla ateş içinde dursan- ateş seni nura çeviremez)

Pes kılıç didi ki handânam degülem türş-rûy

Pes kalem didi ki mü 'min gerek ola eşk-bâr

(Kılıç dedi ki: Güleç yüzlüyüm, ekşi suratlı değilim. Kalem dedi ki: Mümin, gözyaşı dökücü olmalı)

Pes kılıç didi dürüstem ben şikestüm hiç yoh

Pes kalem didi şikest itdüm Hak için ihtiyâr

(Kılıç dedi: Ben dürüstüm, hiç kırılmışlığım mağlubiyetim yok. Kalem dedi: Doğruluğu tesis etmek için kırılmayı kabul ettim)

Pes kılıç didi bilürsin beni gökden inmişem

Pes kalem didi ki levhi yazmışam bî-iftikâr

(Kılıç dedi: Benim gökten indiğimi herkes bilir, sen de bilirsin. Kalem dedi ki: Alçakgönüllülükle levhi (levh-i mahfuz, ilm-i ilahi) yazan benim)

Pes kılıç didi ki kamu 'aybı ben def' iderem

Pes kalem didi benem hoz kamu gayba râz-dâr

(Kılıç dedi ki: Bütün ayıpları ortadan kaldıran benim. Kalem dedi: Bütün gayb sırlarını ortaya koyan benim)

Pes kılıç didi benem hoş-reng ü gâyet ten-dürüst

Pes kalem didi itdi beni havf-ı Hak zâr u nizâr

(Kılıç dedi: Güzel renk ve düzgün fizik bendedir. Kalem dedi: İniltim ve zayıflığım Allah korkusundandır)

Pes kılıç didi ki hükmün 'âleme olmuşdur revân

Pes kalem didi ki var bende dahi bu iktidâr

(Kılıç dedi ki: Benim hükmüm alemde caridir. Kalem dedi ki: Bende de bu güç var)

Pes kılıç didi ki illerden ben aluram harâc

Pes kalem didi kamusun ben iderem iddihâr

(Kılıç dedi: Yabancılardan (gayr-ı müslimler) vergi alan benim. Kalem dedi: Hepsinin kaydını ben tutarım.)

Pes kılıç didi cihânda olmuşam ben mu'teber

Pes kalem didi cihâna neyn'ideler i'tibâr

(Kılıç dedi: Ben cihanda itibar sahibi olmuşum. Kalem dedi: Cihanın neyine güvenilir ki sana itibar edile)

Pes kılıç didi ki Rüstem'den virürem ben nişân

Pes kalem didi ki uş İdris'den ben yâdigâr

(Kılıç dedi ki: Yiğitlikte ünlü İran savaşçısı Rüstem benimle nam salmıştır. Güç bendedir. Kalem dedi ki: Ben İdris peygamberden yadigârım)

İdris Aleyhisselâm, kalemle ilk kez yazı yazan, ilk kez yıldızlar ve hesap ilmini öğrenen gizli ilimler dahil kendisine bütün ilimler öğretilen bir peygamberdir. (Köksal, 2004: 79)

Pes kılıç didi şecâ'at bende vardır bî-hisâb

Pes kalem didi belâgat bende vardır bî-şümâr

(Kılıç dedi: Sayısız kahramanlık bende vardır. Kalem dedi: Sayısız belagat bende vardır)

Pes kılıç didi benem sultânlarla hidmet-güzîn

Pes kalem didi benem anlara hoş-midhat-güzâr

(Kılıç dedi: Sultanların işini gören benim. Kalem dedi: Onlara hoş medhiyeler düzen de benim)

Pes kılıç didi ki şâha ben kulam beste-kemer

Pes kalem didi ki baña dahi budur resm-i kâr

(Kılıç dedi: Ben daima padişaha köleyim, onun emrindeyim. Kalem dedi: Benim işim dahi bundan başka bir şey değildir)

“Münâzaralarda karşı tarafı tezyif edip kendini yüceltme temeline dayanan tartışmalar, bir hakemin araya girmesiyle son bulur. Ancak, her zaman taraflardan biri galip gelmeyebilir. Münâzaraların sonucu uzlaşma olabileceği gibi bir tarafın üstünlüğünün ilanı şeklinde de son bulabilir. Tahkiyevî nitelikleri olan münâzaralarda olay örgüsü hâdiseleri belirli bir neticeye götürdüğü için bazen hakeme gerek kalmayabilir. Münâzaranın tarafları her zaman iki kişi, varlıktan ibaret olmaz. Bazen bir nesne, kavram ya da kişiye karşı onlarca rakip bile çıkabilir. Bazı örneklerde insanlarla insan dışı varlıklar

arasında da münâzaralara yer verilir. Örneğin *Heves-nâme*'de kimin daha fazla âşık olduğu iddiasına dayalı münâzarada şair tabiattaki tüm çiçeklerle münâzaraya girer” (Aça vd. 2009: 371)

Ahmedi'nin kasidesinde taraflar birbirine galip gelemediği için şair, *gîrizgâh* bölümünde kılıç ve klemi padişahın huzuruna çıkarır. Tartışmaya tanıklık eden devrin hükümdarı hakem tayin edilmiştir.

*Pes kılıç didi dur imdi varalum şeh katına
Tâ ki da'vimüzi bizüm kat' ide ol nâmdâr*

Başı üstine kalem kılıç ile oldı revân

Girdiler ol pâdişahuñ hazretine rûz-bâr

Kasidenin konumuzla ilgili olan “*Medhiyye*” bölümünün “*Padişahın Cevabı*” kısmını nesre çevirerek aktarmak istiyorum:

Ol gelenlere cevâb ol resme virdi pâdişâh

Çün benümsiz arañuzda olmasun bu gîr ü dâr

(Padişah gelenlere şöyle cevap verdi: Aranızda kavga savaş olmasın. Çünkü ikiniz de bana aitsiniz)

Bah ki nicesi müverred-levn oldı gülsitân

Gör ki nicesi mutavves-reng oldı sebzezâr

(Gül bahçesinin nasıl güzelleştğine bakın, bahçelerde açan rengârenk çiçekleri çimenliğin nasıl tavus rengine büründüğünü görün)

Pâdişâhâ husrevâ şâhâ bahâr irişiben

Uş berâber oldı 'adlün bigi leyl ile nehâr

(Ey padişahımız, bahar olunca her şey güzelleşti gece ve gündüz adline mazhar olup -adlin gibi- eşitlendi) Bahar mevsiminde, mart aylarındaki gece ve gündüzün eşitlendiğine işaret edilmektedir.

Gel varalum mürgzâr içinde hoş işidelüm

Kim nicesi nâle ider 'ışk elinden mürgzâr

(Gel beraber kuşluğa gidelim. Oradaki kuşların aşk ile çıkardığı sesleri dinleyelim, ne söylediklerini anlamaya çalışalım)

Nüş kıl zerrîn-kadehden bâde-i yâkût-reng

Kim bulıtdur gevher-efşân u hevâdur müşg-bâr

(Bulut inci dağıtmakta, hava güzel kokular saçmaktadır, -bu manzara karşısında- altın kadehten kırmızı renkli şarabı yudumla)

Gör ki nice lâle vü nergis getürmüş hâreler

Bah ki nice tâze vü ter gül bitürmüş huşk-hâr

(Lale ve nergisin getirdiği menevişli kumaşlara dikkat et. Sert (kuru) topraktan biten ter ü taze güllere bak)

Taga bah kim yoluña nice zümürüdler saçar

Bâğı gör kim ayaguña sîm ü zer ider nisâr

(Yoluna nice zümrütler yeşillikler saçan dağa bak. Ayağına altın ve gümüş dağıtan (saçan) bahçeyi gör)

Lâle almışdur eline sebze zerrîn-kadeh

Çünkü gördi nergisün başında var durur humâr

(Nergisin başındaki sarhoşluğu gören lale, hemen yeşillikte eline altın kadeh almıştır)

Kanda bahsañ lâle vü nesrîn durur hem nesteren

Kanda varsañ nergis-i ra'nâ durur serv ü 'arâr

(Nereye baksan güzellikleri görürsün. Lale ve nesrin, nesterenle (yaban gülü) birlikte. Rengârenk nergisler servi ve ardiç ağaçlarının altında güzelliklerini sergilemektedir.)

Rûzigârûñ hâlini çün kim bilürsin nicedür

Komagıl câmı elüñden bir dem iy Cem zinhar

(Zamanın halini anlatmama gerek yok, onu sen iyi bilirsin. Ey Cem bu güzellik karşısında bir dem kadehi elinden bırakma)

Tûtîye beñzer reyâhîn çevresinde servbün

Kevsere beñzer riyâzuñ arasında çeşmesâr

(Reyhanlar çevresindeki servilik papağana benzemekte, adeta konuşmakta. Bahçe aralarından akan sular da cennetteki Kevser ırmağına benzemektedir)

Mevsim-i güldür şehâ gülzâr içinde oturup

Câm-ı gülgün virsün elüñe nigâr-ı gül- 'izâr

(Ey padişahım, gül mevsimidir. Gül bahçesinde oturup gül yanaklı sevgilinin sunacağı gül renkli kadehin tadını çıkar.)

Bülbülüñ sâzın işidüp bir gazel geldi dile

Kim diler Zühre ki ide çengine destânın târ

(Bülbülün sesini işitince dile bir gazel geldi. Zühre bu destan (gazel) ile sazına düzen vermek ister.)

Bu kısımdan sonra kasidenin içine bir gazel konularak üslup renklendirilmiştir. Mübalağayla sevgilisini (devrin padişahı) metheden şair, onun yolunda gözünü kırpmadan canını bile feda edebileceğini ileri sürmektedir. Şair hakikatleri dile getirirken mecaz, kinaye ve istiare yoluyla manayı süslemiştir. Kaside fahriyeden sonra padişaha dua ile sona ermektedir.

B. METİN⁴

Nesib

Çün demür ile kamışı kıldı Hâlik âşikâr

İtdi kılıçla kalem çoh dürlü bahs ü kâr-zâr

Didi ol fahr idiben kılıç kim evvel benüm

Kim benümçün didi “enzelne 'l-hadîd” ol Kirdgâr

⁴ Metin, bölümlere ayrılarak ve bazı imla değişiklikleri yapılarak Yaşar Akdoğan'ın “Ahmedî Divanı” adlı çalışmasından alınmıştır. Okumada tereddüt edilen yerler için *Divan*'ın aslına (Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Bölümü Yazmaları, No.1082, v.58^b-60^b) müracaat edilmiştir.

Eyle viridi pes cevâbını anuñ anda kalem
Kim benüm için didi “*nûn ve ’l-kalem*” Perverdgar

Kılıç aña didi kim benüm iledür päs-ı mülk
Pes kalem didi benem dîn kasrın iden üstüvâr

Didi kılıç kim benem sultânlarâ olan kemer
Pes kalem didi benem sultânlar elinde süvâr

Didi kılıç yir yüzi benümle olur lâle-gûn
Pes kalem didi benümledür cihân nakş-ı nigâr

Pes kılıç didi benümle ider ekâbir ululih
Pes kalem didi benümle ider efâzıl iftihâr

Pes kılıç didi benem kim feth iderem memleket
Pes kalem didi memâlik benden almışdur karâr

Pes kılıç didi benem küffârı iden pâymâl
Pes kalem didi benem mü’minleri iden pâydâr

Pes kılıç didi ki şehler düşmenin sayd iderem
Pes kalem didi benem anları eyleyen şikâr

Pes kılıç didi ki şehler benden ister kuvveti
Pes kalem didi ki anlar benden ister iştihâr

Pes kılıç didi benüm çoh gevherüm vardur ‘ıyan
Pes kalem didi benem hoz bahr-i dürr-i şâhvâr

Pes kılıç didi ki sîm ü zer-dürür baña makâm
Pes kalem didi ki bahr-i müşgdür baña diyâr

Pes kılıç didi benem şerri cihândan def iden
Pes kalem didi benem her hayrı iden ihtiyâr

Pes kılıç didi ki aslum oldı hâk-i hoş-nihâd
Pes kalem didi ki benüm aslum âb-ı hoş-güvâr

Pes kılıç didi ki benem Hızr bigi sebze-pûş
Pes kalem didi suya saldum benümdi ol şî’âr

Pes kılıç didi ki od içinde ben sabr iderem
Pes kalem didi katisın nûr idemez seni nâr

Pes kılıç didi ki handânam degülem türş-rûy
Pes kalem didi ki mü'min gerek ola eşk-bâr

Pes kılıç didi dürüstem ben şikestüm hîç yoh
Pes kalem didi şikest itdüm Hak için ihtiyâr

Pes kılıç didi bilürsin beni gökden inmişem
Pes kalem didi ki levhi yazmışam bî-iftikâr

Pes kılıç didi ki kamu 'aybı ben def' iderem
Pes kalem didi benem hoz kamu gayba râz-dâr

Pes kılıç didi benem hoş-reng ü gâyet ten-dürüst
Pes kalem didi itdi beni havf-ı Hak zâr u nizâr

Pes kılıç didi ki hükmüm 'âleme olmuş revân
Pes kalem didi ki var bende dahı bu iktidâr

Pes kılıç didi ki illerden ben aluram harâc
Pes kalem didi kamusın ben iderem iddihâr

Pes kılıç didi cihânda olmuşam ben mu'teber
Pes kalem didi cihâna neyne'deler i'tibâr

Pes kılıç didi ki Rüstem'den virürem ben nişân
Pes kalem didi ki uş İdrîs'den ben yâdigâr

Pes kılıç didi şecâ'at bende vardur bî-hisâb
Pes kalem didi belâgat bende vardur bî-şümâr

Pes kılıç didi benem sultânlarâ hidmet-güzîn
Pes kalem didi benem anlara hoş-midhat-güzâr

Pes kılıç didi ki şâha ben kulam beste-kemer
Pes kalem didi ki baña dahı budur resm-i kâr

Girizgâh

Pes kılıç didi dur imdi varalum şeh katına
Tâ ki da'vimüzi bizüm kat' ide ol nâmdâr

Başı üstine kalem kılıç ile oldı revân
Girdiler ol pâdişâhuñ hazretine rûz-bâr

Medhiye

Mîr Sülmân-ı Süleymân-kadr ü Âsaf-ma'rifet
Kim halîfe itdi cihâna Hak anı Dâvud-vâr

Ol 'Ömer-'adl ü Hasen-hulk u 'Alî-dildür velî
Kılıcından künd-dendân olur anuñ Zülfekâr

Şehr ü kişver olalı yüzbiñ göz ile bu felek
Aña hem-tâ görmedi görmeyiser bir şehriyâr

Kanı İskender ki göreydi nic' olur dünyede
Harb ü darb ü bezm ü rezm ü hazm ü 'azm ü gîr ü dâr

Memleketde pâdişâh olalı 'adlinden anuñ
Gürg ü mîş ü bâz ü kâz oldı biribirine câr

N'ola oldıyısı bu 'âlem müsahhar hükmine
Çün anuñçün yaradıldı encüm ü çarh ü medâr

Atınuñ na'lin felek anuñçün itmiş tâc-ı ser
Tarf-ı zer bağladı cevzâ aña oldı cândâr

Kılıcıdur berk-i rahşân atlarınıñ üni ra'd
Süñüsidür ejdehâ vü ohıdur perrende-mâr

Dökdi gerdûn ayagina varını tâ mihr ü mâh
Hidmeti hakkından anuñ girü kaldı şermesâr

Bu meliklerden kim ide ceng anuñla ki anuñ
Bir kolına turamaz biñ Rüstem ü İsfendiyâr

Kâr-zâr idem diyen bu pâdişâhuñ 'ahd ile
Ne 'aceb ger kalur ise kılıcından kâr-zâr

Şehr ü kal'a heybetine nice döyiser anuñ
Kim aña 'âsî olursa yihıla bu nüh-hisâr

Elleri ol bahrdur kim dürridür aña hubâb
Kılıcı şol od-durur kim mergdür aña şerâr

K'anı yümn ile bulayım diyü katında kabûl
Aña virmişdür yemîninden ne kim varsa yesâr

Lutfinuñ feyzini görüp bu halâyık üstine
Şermesâr oldı anuñçündür döker ebr-i bahâr

Himmeti ger memleket almaga itse ârzû
Az zamândan Rûm'dan feth eyleye tâ Kandeহার

Zulm yihıldı olalı 'adli anuñ pâsbân
Fitne uyıdı olalı bahtı anuñ hûşyâr

Kahrınuñ nârını çün kim yâd ider düşmeni
Katre katre yüregi kan olur eyle kim enâr

Yahmaya tamunuñ odı bir nefes kâfirleri
Ger anuñ lutfi hevâsı tamuya ide güzâr

Ger kıla kahrı yili bir lahza bustâna güzer
Âteşin ola mizâcında kedûyile hıyâr

Ger bula ol şeh elinden hâsiyet ebr-i hazân
Kand bitüre söğüt la'liledür serv ü çenâr

Düşmeninüñ yavuz adı nirde kim añıla
İt dahı işidür ise bi'llah andan ide 'âr

N'ola sındı bigi hasmı ider ise ıztırâb
Çün şehüñ havfindan eriyüp ana irdi'ztırâr

Padişahın cevabı:

Ol gelenlere cevâb ol resme virdi pâdişâh
Çün benümsiz arañuzda olmasun bu gîr ü dâr

Bah ki nicesi müverred-levn oldı gülsitân
Gör ki nicesi mutavves-reng oldı sebzezâr

Pâdişâhâ husrevâ şâhâ bahâr irişiben
Uş berâber oldı 'adlün bigi leyl ile nehâr

Gel varalum mürgzâr içinde hoş işidelüm
Kim nicesi nâle ider 'ışk elinden mürgzâr

Nûş kıl zerrîn-kadehden bâde-i yâkût-reng
Kim bulıtdur gevher-efşân u hevâdur müşg-bâr

Gör ki nice lâle vü nergis getürmiş hâreler
Bah ki nice tâze vü ter gül bitürmiş huşk-hâr

Taga bah kim yoluña nice zümürüdler saçar
Bâğı gör kim ayaguña sîm ü zer ider nisâr

Lâle almışdur eline sebze zerrîn-kadeh
Çünkü gördi nergisüñ başında var-durur humâr

Kanda bahsañ lâle vü nesrîn-durur hem nesteren
Kanda varsañ nergis-i ra'nâ-durur serv ü 'ar'âr

Rûzigâruñ hâlini çün kim bilürsin nicedür
Komagıl câmı elüñden bir dem iy Cem zinhar

Tûtîye beñzer reyâhîn çevresinde servbün
Kevsere beñzer riyâzuñ arasında çeşmesâr

Mevsim-i güldür şehâ gülzâr içinde oturup
Câm-ı gülgün virsün elüñe nigâr-ı gül-'izâr

Bülbülün sâzın işidüp bir gazel geldi dile
Kim diler Zühre ki ide çengine destânın târ

Tegazzül

Yazmadı can levhi üstine yüzüñ bigi nigâr
Nakş ideli ay u günüñ şemsesin sûret-nigâr

Fürkatüñüñ hasretinden gözlerüm yaşın gören
Dir ki hergiz görmedüm kim la'l mevc ura bihâr

Gözlerümden dökilürken şem' bigi hûn u âb
Nişe düşmişdür 'aceb bilsem yüregüm böyle hâr

Kasdı cân ise gözüñüñ aña Bismi'llah fidâ
Ben dahı cehd iderem kim gide boynumdan bu bâr

Ayaguña tuhf' ideydüm cânım olmasaydı 'ayb
Tuhfe itmek ol 'azîze bir metâ' ki ola hâr

Zulmetini gicenüñ saçuñ bigi sorsañ nedür
Göklere çıhdı benüm âh u düttüninden buhâr

Ahmedî vasfın ider ol leb ü dendânınuñ
Anuñ içün nazm oldı la‘l ü dürr-i şâh-vâr

Fahriye

İşidicek söz anuñdur gûş aña dutmah gerek
Ger hakikat ger kinâyet ger mecâz ü müste‘âr

Bahtiyârâ bu söze kimse cevâb eydür ise
Gözlerümde nakşı itmege anı idem ihtiyâr

Olmaya gün nûrı resmiyile hergiz münteşir
K’ol ulu aduñ benüm nazmumla buldı intişâr

Niçe kim eshârda görine envâ‘-ı ziyâ
Niçe kim eşcârdan dirile elvân-ı simâr

Devletünüñ bâğı şöyle tâze olsun kim aña
Tâ ebed irişmeye mihnet hazânından gubâr

Dua

Encüm olsun saña yâr ü âsumân olsun mutî‘
Devlet olsun saña hem-reh baht olsun saña yâr

Ol ki sini tâcdâr eyledi kendü lutfile
Düşmenüñüñ kahrıyla eylesün ol tâc-dâr

SONUÇ

14. yy. Divan şairi Ahmedî, gerek en önemli mesnevisi *İskender-nâme*’de gerekse yukarıda incelediğimiz kasidesinde anlatım tekniği olarak tahkiyeye başvurmuştur. Şair, münâzara tekniğiyle yazdığı bu şiirde kalem ve kılıcı tartıştırmaktadır. Eserdeki kılıç ve kalem birer simge ve semboldür. Kalem bilgeliği ve ilmin gücünü, kılıç ise cesareti ve askeri otoritenin gücünü temsil eder. Tartışmada birbirlerine üstünlük sağlayamayan bu iki unsur (kalem - kılıç) söz sahibinin yani dönemin padişahının araya girmesiyle barıştırılır, münakaşa tatlıya bağlanmış olur.

Daha öncede ifade edildiği gibi, kasideler nesib bölümünde işlenen konuya göre adlandırılır. *Tevhid*, *münacat* ve *na‘t* türünde dini konulu kasideler yanında medhiye türünde farklı konuları işleyen *bahariyye*, *şitaiyye*, *sûriyye*, *îdiyye*, *rahşiyye* gibi kasideler de yazılmıştır. Ahmedî’nin *Kasîde fî Bahsi’s-Seyf ve’l-Kalem* kasidesi medhiye türünde bir kaside olarak nasıl adlandırılmalıdır?

Nesib bölümünde işlenen konu kılıç ve kalem iddialaşması olduğu için, bahis kelimesinin bir anlamının da “iddialaşma” olduğunu da dikkate alarak bu kasideye medhiyye türünde yazılmış “bahsiyye” kasidesi denilebilir.

Bu münâzarada verilmek istenen mesaj şudur: Bu dünyada asl olan adaleti sağlamaktır. Kalem temsil ettiği ilim ve kılıcın temsil ettiği siyaset, güç birliği ederse gerçek adalet sağlanabilir. Kalem ve kılıç birbiriyle münakaşa ettiği sürece gerçek adalet temin edilemez.

KAYNAKLAR

AÇA Mehmet - GÖKALP Halûk - KOCAKAPLAN İsa, (2009). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, İstanbul: Kriter Yayınları.

Ahmedî, *Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Bölümü Yazmaları, No.1082.

Ahmedî, *Divan*, Haz. Yaşar AKDOĞAN (e-kitap)

(<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1128334/h/ahmedidivaniyasarakdogan.pdf>) .

AKSOY, Hasan, “Münâzara”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.6, s.468-469, İstanbul: Dergah Yayınları.

ÇAKICI, Bilal, (Ocak 2010). “Mehmed Bahâeddin’in Münâzara-ı Seyf ü Kalem’i”, *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, II/1, “Kültür Tarihimizde Yarış”.

DİRİÖZ, Meserret, “Türk Edebiyatında Münâzara” *Milli Kültür*, C.2, S.1, s.20-22.

DURMUŞ, İsmail (2006). “Münâzara-Arap Edebiyatı”, *DİA*, 31, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ERDOĞAN, Mehtap, (2009). “Sıdkî Paşa’nın Alegorik Bir Eseri: Berf ü Bahâr” *Turkish Studies*, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/2 Winter, s.360-405.

İZ, Fahir, (2008). *Eski Türk Edebiyatında Nazım I*, Ankara: Akçağ Yayınları.

KÖKSAL, M. Asım, (2004). *Peygamberler Tarihi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

KÖKSAL, M. Fatih, (2006). “Münâzara-Türk Edebiyatı”, *DİA*, 31, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

LEVEND, Agah Sırrı, (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*, 1.Cilt, Ankara: TDK Yayınları.

Mehmed Bahâeddin, (1339). *Seyf ü Kalem*, Amasya: Sadâ-yı Millet Matbaası.

ÖZKAN, F. Hakan, (1997). *Şa’banzade Mehmed Muhteşem ve Münâzara-i Tîğ ü Kalem’i*, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

ÖZTÜRK, Mürsel (2006). “Münâzara-Fars Edebiyatı”, *DİA*, 31, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

SARAÇ, M.A. Yekta (2009). *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, (Edit. Abdulkadir GÜRER), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

ŞENTÜRK Ahmet Atilla, KARTAL Ahmet, (2005). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

TANYILDIZ, Ahmet, (2005). *Firdevsî-i Tavîl Münâzara-i Seyf ü Kalem*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ÜNVER, İsmail, “Fuzûlî'nin İki Mesnevisinde Nizâmî Etkisi” *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, PDF.

YAVUZ, Yusuf Şevki, (2006). “Münâzara”, *DİA*, 31, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

YÜCEL, Ayşe, “Türk Edebiyatında Münâzara ve Şenlik'in Münâzaraları”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Dr. Himmet Biray Özel Sayısı, s.324-335.